

UDK: 339.923:061.1

Biblid 1451-3188, 10 (2011)

Год X, бр. 35–36, стр. 149–163

Изворни научни рад

Ана ЈОВАШЕВИЋ¹

ЗАШТИТА КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА - европски стандарди и право Србије -

ABSTRACT

The last year, the National Parliament of the Republic of Serbia ratified the Convention of Council of Europe of the Value of Cultural Heritage for society since 2005. The Convention defines the notion, contents, characteristics and the role of cultural heritage in the human civilization and the ways, procedures and conditions for its preservation as well as the system of its protection. In this way, our government bodies are obliged to adopt new laws in order to establish European standards in the cultural field and the social system of the Republic of Serbia. In this paper, the author has analysed this European Convention, its solutions and the system of international and national law protection of cultural heritage as well as Serbia's Culture Law since 2009 and harmonization of these solutions with the European Convention and European standards.

Key words: Council of Europe, Convention, cultural heritage, preservation, protection, bodies.

1) УВОД

Током 2010. године Република Србија је испуњавајући своје међународне обавезе у процесу придруживања Европској унији учинила даљи корак у области обезбеђења ефикасне, квалитетне и законите заштите и очувања културног наслеђа од значаја за цело човечанство. Наиме, Народна скупштина Републике Србије је ратификовала Оквирну конвенцију Савета Европе о вредности културног наслеђа за друштво која је иначе усвојена у Фару 27. октобра 2005. године.² На тај начин се ствара основа да се употпуни

¹ Institut für Kultur und Medien management, Freie Universität, Berlin, e-mail: ana.jovasevic@gmail.com

² Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори, број 1/2010.

постојећи систем регистрације, очувања, унапређења и заштите културног наслеђа успостављен са више различитих међународних докумената ове европске регионалне организације као што су: 1) Европска културна конвенција из 1954. године, 2) Конвенција о заштити архитектонског наслеђа Европе из 1985. године, 3) Европска конвенција о заштити археолошког наслеђа из 1992. године и, 4) Европска конвенција о пределу из 2000. године.³

Оквирна европска конвенција донета је како би се остварили циљеви који су одређени као постигнути ниво сагласности држава чланица ове регионалне европске организације о следећим питањима као што су: 1) признавање да је право на културно наслеђе неодвојиво од права на учешће у културном животу, као што је то већ раније утврђено у Универзалној декларацији УН о људским правима (из 1948. године), 2) признавање појединачне и колективне одговорности према културном наслеђу као заједничкој баштини целокупног људског рода, 3) наглашавање да је крајњи циљ очување културног наслеђа и његова одржива намена за људски развој и квалитет живота и 4) предузимање неопходних корака за примену одредаба ове конвенције у погледу: а) улоге културног наслеђа у изградњи мирољубивог и демократског друштва, као и процеса одрживог развоја и унапређења културне разноликости и б) веће синергије надлежности између свих заинтересованих јавних, институционалних и приватних актера. При усвајању Оквирне конвенције Савета Европе о вредности културног наслеђа за друштво државе чланице Савета Европе имале су у виду да је једно од основних начела на којима почива оснивање и деловање Савета Европе како да се постигне што веће јединство међу својим чланицама, са циљем да очувају и унапређују идеале и принципе засноване на поштовању људских права, демократији и владавини права, који чине њихово заједничко наслеђе, те да се људи и људске вредности нађу у средишту проширеног и трансверзалног концепта културног наслеђа.⁴ У том циљу наглашавајући вредности и потенцијале културног наслеђа, промишљено употребљеног, као једног од значајних ресурса одрживог развоја и квалитета живота у друштву које се непрекидно развија, Савет Европе и државе чланице су у потпуности свесне права сваког појединца да се, поштујући права и слободе других, бави културним наслеђем према сопственом избору као једном од права да се слободно

³ Б. Стојковић, *Културна политика европске интеграције*, Институт за европске студије, Београд, 1995, стр. 45-49.

⁴ В. Ђерић, *Савет Европе*, Центар за антиратну акцију, Београд, 2002, стр. 33.

укључи у културни живот, које је гарантовано Универзалном декларацијом о људским правима Уједињених нација из 1948. године и Међународним пактом о економским, социјалним и културним правима из 1966. године. У поменутом контексту, посебно је истакнута потреба да се сваки појединац укључи у стални процес дефинисања и управљања културним наслеђем у коме долази до пуног изражаја остварење принципа политике културног наслеђа и иницијатива у образовању које сматрају да је сво културно наслеђе једнако, чиме се коначно и унапређује дијалог међу културама и религијама. Тиме се стварају основе за успостављање „паневропског” оквира за сарадњу у динамичном процесу стварне примене принципа обезбеђења и заштите културног наслеђа као тековине развоја људске цивилизације у чијој се основи налази Европска културна конвенција из 1954. године.

II) ЕВРОПСКИ СТАНДАРДИ ЗАШТИТЕ КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА

Оквирна конвенција Савета Европе о вредности културног наслеђа за друштво је донета како би се остварили постављени циљеви који су одређени као постигнути ниво сагласности држава чланица ове регионалне европске организације о следећим питањима:⁵

- 1) признавање да је право на културно наслеђе неодвојиво од права на учешће у културном животу, као што је утврђено у Универзалној декларацији УН о људским правима из 1948. године,
- 2) признавање појединачне и колективне одговорности према културном наслеђу као заједничкој баштини целокупног људског рода,
- 3) наглашавање да је крајњи циљ очување културног наслеђа и његова одржива намена за људски развој и квалитет живота и
- 4) предузимање неопходних корака за примену одредаба ове конвенције у погледу:
 - а) улоге културног наслеђа у изградњи мирољубивог и демократског друштва, као и процеса одрживог развоја и унапређења културне разноликости и,
 - б) веће синергије надлежности између свих заинтересованих јавних, институционалних и приватних актера.

⁵ M.de Angelo, P.Vesperini, *Cultural Policies in Europe: A Comparative Approach*, Council of Europe, 1998, pp. 65–68.

Заједничко културно наслеђе Европе које спаја њену прошлост, садашњост и будућност састоји се из две врсте елемената: 1) свих облика културног наслеђа у Европи који чине заједнички извор сећања, разумевања, идентитета, кохезије, стваралаштва и, 2) идеала, принципа и вредности који су проистекли из искустава стечених кроз напредак и сукобе из прошлости, који негују развој мирољубивог и стабилног друштва, заснованог на поштовању људских права, демократије и владавине права.

Овако дефинисано културно наслеђе, заправо, означава скуп ресурса наслеђених из прошлости, које људи идентификују, независно од власништва над њима, као одраз и израз непрекидно еволуирајућих вредности, уверења, знања и традиција. Оно обухвата све видове животне средине настале интеракцијом човека и простора током времена. У односу на тако одређено културно наслеђе које има посебан значај за друштво у целини, државе у оквиру Савета Европе су преузеле одређена права и обавезе. Тај корпус њихових права и обавеза се може свести на следеће. Тако државе као стране потписнице ове европске конвенције признају да: 1) сви људи, појединачно или колективно, имају право да уживају добробит културног наслеђа и доприносе његовом богаћењу, 2) сви, појединачно или колективно, имају обавезу да поштују културно наслеђе других на исти начин као и сопствено наслеђе, а самим тим и заједничко наслеђе Европе и 3) остваривање права на културно наслеђе може да подлеже само оним ограничењима која су нужна у демократском друштву ради заштите јавног интереса, права и слобода других.⁶ У том смислу европске државе су се обавезале да у свом националном политичком, правном и друштвеном систему предузму следеће мере и радње: 1) да признају јавни интерес везан за елементе културног наслеђа у складу са њиховим значајем за друштво, 2) да унапређују вредност културног наслеђа његовом идентификацијом, проучавањем, тумачењем, заштитом, очувањем и представљањем и 3) да обезбеде у специфичном контексту сваке поједине државе постојање законских одредаба које се односе на процедуре остваривања права на културно наслеђе. На исти начин су државе, међу којима и Република Србија после ратификације ове европске конвенције, преузеле и следеће обавезе: 1) да негују привредну и друштвену климу која подстиче учешће у активностима везаним за културно наслеђе, 2) да унапређују заштиту културног наслеђа као централног фактора у међусобно повезаним циљевима одрживог развоја,

⁶ А. Семперини, *Мултикултурализам*, Клио, Београд, 1999, стр. 17–19.

културне разноликости и савременог стваралаштва који се међусобно надопуњују, 3) да препознају вредност културног наслеђа које се налази на територији под њиховом надлежношћу, без обзира на његово порекло и 4) да формулишу интегрисане стратегије ради олакшања примене одредаба ове конвенције.

III) УЛОГА КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА У ДРУШТВУ

Европски стандарди који су прихваћени у оквиру Савета Европе постављају одређене обавезе пред поједине државе у погледу предузимања одговарајућих радњи и мера како би се успоставио јединствен, ефикасан, квалитетан и законит начин уређења и заштите културног наслеђа.⁷ Тако се од држава чланица ове регионалне организације захтева да преко надлежних јавних власти и других надлежних државних органа: 1) подстичу размишљања о етици и методама представљања културног наслеђа, као и поштовање разноликости тумачења, 2) утврде поступке измирења који ће се правично бавити ситуацијама у којима различите заједнице придају противречне вредности истом културном наслеђу, 3) развијају свест о културном наслеђу као средству које олакшава мирољубиву коезистенцију, подстичући међусобно разумевање и, као резултат тога, решавање и спречавање сукоба и 4) интегришу ове приступе у све видове доживотног учења и обуке. На тај начин европске државе уједињене у европском културном простору преузимају обавезу да искористе све расположиве видове и облике испољавања културног наслеђа у циљу да: 1) обогате процесе просторног, културног, економског, политичког и друштвеног развоја, прибегавајући, када је потребно, проценама о утицају на културу и усвајајући стратегије за ублажавање штете, 2) промовишу интегрисани приступ политикама везаним за културну, биолошку, геолошку и предеону разноликост како би се постигла равнотежа између ових елемената, 3) појачају друштвену кохезију неговањем осећаја заједничке одговорности према местима у којима људи живе и 4) промовишу квалитет као циљ приликом вршења савремених интервенција на средину, не угрожавајући, при томе, њене постојеће културне вредности. Тиме се стварају основи за одржавање културног наслеђа на друштвено прихватљивом нивоу.⁸ У том циљу су поједине државе преузеле следеће обавезе као што су :

⁷ А. Јовашевић, „Савремене тенденције културне политике у Европи”, *Пословна економија*, Нови Сад, број 2/2010, стр. 593-601.

⁸ А. Јовашевић, „Улога спољне културне политике у савременим европским токовима”, *Годишњак Универзитета Edicons*, Нови Сад, број 1/2010, стр. 219-231.

- 1) да промовишу целовитост културног наслеђа тако што ће осигурати да одлуке о изменама буду утемељене на разумевању њима својствених културних вредности,
- 2) да дефинишу и промовишу принципе одрживог управљања и подстицати њено очување,
- 3) да осигурају да сви општи технички прописи узимају у обзир специфичне захтеве очувања културног наслеђа,
- 4) да се промовишу потребе материјала, техника и вештина проистеклих из традиције, и истраживати њихов потенцијал за савремене примене и
- 5) да се промовише висококвалитетан рад кроз системе стручних квалификација и акредитација појединцима, предузећима и институцијама.

Тим циљевима треба да буду подређене и привредне активности у држави.⁹ Наиме, у намери да се у потпуности искористи потенцијал културног наслеђа као фактора за одрживи привредни развој, државе су преузеле обавезу да ће: 1) подизати свест и користити економски потенцијал културног наслеђа, 2) узети у обзир специфичан карактер и интересе културног наслеђа приликом креирања економских политика и 3) осигурати да ове политике, без икаквих угрожавања, поштују целовитост културног наслеђа и његове наслеђене вредности.

IV) КУЛТУРНО НАСЛЕЂЕ И ДЕМОКРАТСКЕ ИНСТИТУЦИЈЕ

Прихватајући такав општедруштвени значај и улогу културног наслеђа за друштвену заједницу у целини и њену будућност, на темељима Оквирне конвенције Савета Европе успостављена је заправо заједничка и подељена одговорност за културно наслеђе, његово одржавање, унапређење и ефикасан систем заштите.¹⁰ За одрживо и рационално управљање културним наслеђем од значаја за целу друштвену заједницу од посебног је значаја обавеза држава да успоставе систем и организацију јавне одговорности за културно наслеђе. То значи да су државе преузеле обавезе да ће управљати културним наслеђем, тако што ће: 1) промовисати

⁹ М. Драгићевић–Шешић, „Предузетништво у култури”, *Зборник Факултета драмских уметности*, Београд, број 4/2000.

¹⁰ С. Мунди, *Културна политика – кратки водич*, Савет Европе, Балканкулт, Београд, 2001, стр. 18–23.

интегрисани и добро информисани приступ од стране јавних власти у свим областима и на свим нивоима, 2) развијати правне, финансијске и стручне оквире који су неопходни за усаглашено деловање надлежних јавних власти, стручњака, власника, инвеститора, предузећа, невладиних организација и цивилног друштва, 3) развијати иновативне начине за сарадњу јавних власти са другим актерима, 4) поштовати и охрабривати добровољне иницијативе које допуњују улогу јавних власти и 5) охрабривати невладине организације заинтересоване за заштиту културног наслеђа да делују у јавном интересу. Тиме се обезбеђују основе за доступност културног наслеђа и његово учешће у демократским друштвима као што је и наше друштво. Тако је и Република Србија прихватајући обавезе настале ратификацијом Оквирне европске конвенције преузела следеће обавезе да: 1) подстиче свакога да учествује у: а) процесу идентификације, проучавања, тумачења, заштите, очувања и представљања културног наслеђа и б) размишљању и јавној расправи о могућностима и изазовима које представља културно наслеђе, 2) узима у обзир вредност коју свака заједница повезана наслеђем придаје културном наслеђу које сматра делом свога идентитета, 3) препозна улогу добровољних организација, како као партнера у овим активностима, тако и као конструктивних критичара политика које се односе на културно наслеђе и 4) предузме кораке да побољшају доступност наслеђа, нарочито младима и онима који су друштвено угрожени, у циљу подизања свести о његовој вредности, потреби да се оно одржава и очува, али и добробити која из њега може да произађе.¹¹

Од посебног је значаја за одрживо управљање културним наслеђем и његово унапређење на који начин је одређен однос културног наслеђа и знања.¹² У основи овог односа се налази обавеза сваке државе да: 1) олакша укључивање елемената културног наслеђа у наставне програме на свим нивоима образовања, не нужно као засебан наставни предмет, већ као плодан извор проучавања у оквиру других предмета, 2) учврсти везу између општег образовања о наслеђу и стручног оспособљавања, 3) подстиче интердисциплинарно истраживање културног наслеђа заједница повезаних наслеђем, окружења и њихове међусобне повезаности и 4) подстиче трајну професионалну обуку и размену знања и вештина, како у

¹¹ Д. Суботић, *Нови јавни менаџмент*, Институт за политичке студије, Београд, 2010, стр. 171–174.

¹² М. Драгићевић–Шешић, Б. Стојковић, *Култура – менаџмент – анимација – маркетинг*, Клио, Београд, 2000.

оквиру образовног система, тако и изван њега. На сличан начин се од појединих држава, па тако и од Републике Србије у наредном периоду, захтева успостављање разумног и одрживог односа између културног наслеђа и информатичког друштва. У том циљу се од државе и њених надлежних органа (као и организација од јавног значаја) очекује да се обавезу да ће развијати употребу дигиталних технологија ради побољшања приступа културном наслеђу и предности које из њих проистичу. У том циљу се предузимају одређене мере које треба да: 1) охрабре иницијативе које поспешују квалитет садржаја и настоје да осигурају разноликост језика и култура у информационом друштву, 2) подрже међународне компатибилне стандарде који се тичу изучавања, очувања, вредновања и безбедности културног наслеђа, а борећи се против илегалне трговине културним добрима, 3) настоје да уклоне препреке у приступу информацијама о културном наслеђу, нарочито у образовне сврхе, истовремено штитећи права интелектуалне својине и 4) препознају да стварање дигиталних садржаја везаних за наслеђе не треба да штети очувању постојећег наслеђа.

V) МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА У ЗАШТИТИ КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА

У циљу успостављања наднационалних механизма у систему мера омогућавања ефикасне заштите и обезбеђења унапређења културног наслеђа у оквиру Савета Европе је успостављен механизам праћења држава у примени и имплементацији конвенцијом успостављених европских стандарда у појединим националним правним системима. У вези са тим јесте и обавеза појединих држава да се: 1) установи преко Савета Европе функција праћења спровођења, која би обухватала законодавство, политике и праксе који се односе на културно наслеђе, у складу са принципима утврђеним конвенцијом и 2) одрже, развијају и достављају податке заједничком информационом систему, доступном јавности, који олакшава процену примене обавеза сваке стране потписнице конвенције. Као посебно значајан механизам у систему заштите културног наслеђа Комитет министара Савета Европе је образовао одговарајући комитет са циљем да прати примену Конвенције. У надлежности овог комитета, између осталог, спадају следеће активности: 1) доношење правилника о раду, 2) управљање заједничким информационом системом чиме се остварује увид у начине на које се испуњава свака обавеза из конвенције, 3) давање саветодавног мишљења о сваком питању које се

односи на тумачење конвенције, узимајући у обзир све правне инструменте Савета Европе, 4) предузимање процене било којег аспекта њиховог спровођења конвенције, 5) подстицање међусекторске примене ове конвенције сарадњом са другим комитетима и учешћем у другим иницијативама Савета Европе и 6) извештавање Комитета министара о својим активностима. При томе је овај Комитет овлашћен да у свој рад по појединим специјализованим областима може укључити и стручњаке одговарајућих профила, као и посматраче.

У праћењу тока, начина и успешности у остваривању активности на заштити културног наслеђа државе су обавезне да успоставе међусобну сарадњу и то како непосредно путем билатералних и регионалних уговора, тако и преко Савета Европе. На основу споразума, две или више држава могу сачинити и финансијске аранжмане ради олакшања међународне сарадње. Тиме оне на специфичан начин доприносе у остваривању циљева и принципа европске конвенције, а нарочито у унапређивању свести о значају културног наслеђа Европе. Ова се међудржавна сарадња најчешће може остварити на следећи начин: 1) утврђивањем стратегија сарадње како би се одговорило на приоритете утврђене процесом праћења спровођења, 2) подстицањем мултилатералних и прекограничних активности и развијањем мрежа за регионалну сарадњу у циљу спровођења ових стратегија, 3) разменом, развијањем, кодификовањем и обезбеђивањем ширења добрих пракси и 4) информисањем јавности о циљевима и спровођењу ове конвенције.

VI) КУЛТУРА И КУЛТУРНА ПОЛИТИКА СРБИЈЕ

У току 2009. године у Републици Србији је усвојен нови Закон о култури.¹³ Овим законом се утврђује општи интерес у култури, начин остваривања општег интереса у култури и обављање културних делатности, права, обавезе и одговорности Републике Србије, аутономних покрајина и општина, градова и града Београда (дакле јединица локалне самоуправе) у култури, као и услови за деловање свих субјеката у култури. Република Србија се, према овим законским решењима, стара о остваривању општег друштвеног интереса у области културе, као и о начину и поступку спровођења културне политике у смислу скупа циљева и мера подстицања културног развоја.

¹³ Службени гласник Републике Србије, број 72/2009.

Тако успостављена правна основа за остварење културне политике у Србији се заснива на следећим начелима:¹⁴ 1) слободи изражавања у културном и уметничком стваралаштву, 2) аутономији субјеката у култури, 3) отворености и доступности културних садржаја јавности и грађанима, 4) уважавању културних и демократских вредности европске и националне традиције и разноликости културног израза, 5) интегрисању културног развоја у социо-економски и политички дугорочни развој демократског друштва, 6) демократичности културне политике, 7) равноправности субјеката у оснивању установа и других правних лица у култури и равноправности у раду свих установа и других субјеката у култури, 8) децентрализацији у одлучивању, организовању и финансирању културних делатности, 9) подстицању културног и уметничког стваралаштва и очувању културног и историјског наслеђа и, 10) подстицању одрживог развоја културне средине као интегралног дела животне средине.

Поред Републике, у остваривању улоге и задатака културне политике, одређену улогу и значај има и аутономна покрајина. Она се стара о спровођењу културне политике на својој територији и уређује питања од покрајинског значаја у области културе, у оквиру права и обавеза утврђених Уставом и законом. Такође у одређеној мери и јединице локалне самоуправе се старају о задовољавању потреба грађана у култури на својој територији и уређује поједина питања од интереса за своје грађане, као и начин њиховог остваривања, у оквиру права и обавеза утврђених Уставом и законом. И на крају, национални савети националних мањина старају се о спровођењу културне политике националне мањине и, у складу са законом, учествују у процесу одлучивања или сами одлучују о појединим питањима везаним за своју културу, оснивају установе културе и друга правна лица у култури. Општи интерес у култури који се тежи у потпуности, ефикасно и квалитетно остварити путем културне политике¹⁵ државе и њених организационих облика, обухвата следећа поља деловања. То су у смислу члана 6 Закона о култури: 1) стварање могућности за интензиван и усклађен културни развој, 2) остваривање услова за подстицање културног и уметничког стваралаштва, 3) истраживање, заштита и коришћење културних добара, 4) финансирање текућих расхода и издатака и остваривање програма установа културе чији је оснивач

¹⁴ М. Драгићевић–Шешић, *Јавна и културна политика, социо-културолошки аспекти*, Магна агенда, Београд, 2002.

¹⁵ В. Ђукић–Дојчиновић, *Транзиционе културне политике – конфузије и дилеме*, Задужбина Андрејевић, Београд, 2003, стр. 54–61.

Република Србија, 5) реализација програма и пројеката установа културе, удружења у култури и других субјеката у култури који својим квалитетом доприносе развоју културе и уметности, 6) откривање, стварање, проучавање, очување и представљање српске културе и културе националних мањина у Републици Србији, 7) обезбеђивање услова за доступност културног наслеђа јавности, 8) истраживање, очување и коришћење добара од посебног значаја за културу и историју српског народа, која се налазе ван територије Републике Србије, 9) подстицање и помагање културних израза који су резултат креативности појединаца, група и друштава Срба у иностранству, 10) подстицање међународне културне сарадње, 11) подстицање стручних и научних истраживања у култури, 12) ширење и унапређивање едукације у области културе, 13) подстицање примене нових технологија у култури, нарочито информacionих технологија и дигитализације, 14) изградња јединственог библиотечко-информационог система и матичне функције у библиотечкој делатности, 15) изградња јединственог информacionог система у области заштите културних добара, 16) подстицање младих талената у области културног и уметничког стваралаштва, 17) стварање услова за подстицање самосталног културног и уметничког стваралаштва, 18) подстицање аматерског културног и уметничког стваралаштва, 19) подстицање дечијег стваралаштва и стваралаштва за децу и младе у култури, 20) подстицање културног и уметничког стваралаштва особа са инвалидитетом и доступности свих културних садржаја особама са инвалидитетом, 21) подстицање тржишта уметничких дела, спонзорисања, меценарства и донаторства у култури и 22) друга питања утврђена законом као општи интерес у области културе. Средства за остваривање општег интереса у култури обезбеђују се у буџету Републике Србије.

Аутономна покрајина, у циљу спровођења културне политике на својој територији, у оквиру права и обавеза утврђених Уставом и законом, а у складу са Стратегијом развоја културе Републике Србије, доноси програм развоја културе за који се средства за финансирање обезбеђују у буџету аутономне покрајине. И јединице локалне самоуправе, у циљу старања о задовољавању потреба грађана у култури на својој територији, доносе планове развоја културе у складу са законом и Стратегијом, а за који се средства за финансирање обезбеђују у буџету јединице локалне самоуправе.¹⁶ Културном делатношћу (члан 8. Закона о култури) сматрају се

¹⁶ В. Ђукић-Дојчиновић, „За регионализацију културне политике у Србији”, *Зборник Факултета драмских уметности*, Београд, број 4/2000, стр. 369–385.

послови нарочито у следећим областима: 1) истраживање, заштита и коришћење културног наслеђа, 2) библиотечко-информационе делатности, 3) књиге и књижевност (стваралаштво, издаваштво, књижарство, преводилаштво), 4) музика (стваралаштво, продукција, интерпретација), 5) ликовне и примењене уметности, визуелне уметности и архитектура, 6) сценско стваралаштво и интерпретација (драма, опера, балет и плес), 7) кинематографија и аудио-визуелно стваралаштво, 8) уметничка фотографија, 9) дигитално стваралаштво и мултимедији, 10) научноистраживачке и едукативне делатности у култури и 11) остала музичка, говорна, артистичка и сценска извођења културних програма. Тако одређену културну делатност у целини или у појединим областима културног деловања могу да обављају домаћа и страна физичка и правна лица, на начин и под условима прописаним законом. Средства за финансирање или суфинансирање културних програма и пројеката, као и уметничких, односно стручних и научних истраживања у појединим областима културне делатности, обезбеђују се у буџету Републике Србије, буџету аутономне покрајине и буџету јединице локалне самоуправе, у складу са законом. Културни програми и пројекти установа културе и других субјеката у култури финансирају се и из прихода остварених обављањем делатности, од накнада за услуге, продајом производа, уступањем ауторских и сродних права, од легата, донација, спонзорстава и на други начин, у складу са законом. Финансирање или суфинансирање културних програма и пројеката, као и уметничких, односно стручних и научних истраживања у култури, врши се на основу јавног конкурса, ако законом није друкчије одређено. Но, ова се средства за финансирање културних делатности могу такође обезбеђивати и оснивањем и деловањем задужбина и фондација, у складу са законом.

У остваривању културне политике Србије од посебног је значаја улога и деловање Националног савета за културу.¹⁷ Он је образован као стручно саветодавно тело, ради обезбеђивања сталне стручне подршке у очувању, развоју и ширењу културе. Чланови Савета бирају се из реда угледних и афирмисаних уметника и стручњака у култури, на период од пет година. Савет има деветнаест чланова које бира Народна скупштина. У надлежност Националног савета за културу спадају следећи послови и задаци: 1) анализирање и давање мишљења о стању у култури у Републици Србији, 2) давање сугестија у креирању културне политике, 3) давање предлога за развој и унапређење културних делатности, 4) учествовање у

¹⁷ Б. Прњат, *Културна политика и културни развој*, Савремена администрација, Београд, 1986, стр. 67–71.

изради предлога стратегије развоја културе и давање оцене њеног извршења, 5) предлагање критеријума за стицање статуса истакнутог уметника, односно истакнутог стручњака у култури, 6) утврђивање статуса истакнутог уметника, односно истакнутог стручњака у култури, 7) давање сугестија и предлоге за уређење других питања у области културе, као и међуресорне сарадње (наука, образовање, урбанизам, међународна сарадња, итд.) и 8) обављање и других послова у складу са овим законом. Но, поред Закона о култури, као правног основа за деловање свих државних и других друштвених органа и организација, као и правних и физичких лица, на културну политику уопште, њену садржину, правце деловања и носиоце активности свакако да је од највећег значаја документ који носи назив: „Стратегија развоја културе Републике Србије”. Овај плански акт највишег ранга доноси Народна скупштина, на предлог Владе за период од десет година. Ова Стратегија у смислу члана 20. Закона о култури нарочито садржи:

- 1) анализу постојећег стања културне делатности и стваралаштва у Србији,
- 2) основне поставке културног развоја као што су: а) циљеви културног развоја, б) приоритетна подручја културног развоја и в) приоритети међуресорне сарадње (научноистраживачки рад, едукација, равномерни регионални развој, међународна сарадња, креативна индустрија, културни туризам итд.),
- 3) стратешке правце и инструменте културног развоја, а нарочито: а) истраживање, заштиту и коришћење културних добара, б) заштиту српских културних вредности ван територије Републике Србије, в) подстицање културног стваралаштва и продукције, г) унапређивање културног стваралаштва и културног израза припадника националних мањина, д) рад установа културе и других субјеката у култури, њ) капиталне инвестиције у изградњи, обнови, опремању и унапређењу услова рада установа културе, е) планирање потреба кадрова у култури, њихову едукацију и професионално усавршавање, ж) научно-истраживачки рад у култури, з) аматерске делатности у култури, и) међуресорну сарадњу (мере и инструменте за стимулативну пореску политику у култури, програми билатералне и мултилатералне сарадње, мере подстицања предузетништва у култури итд.),
- 4) план реализације, и то: а) дефинисање активности везаних за реализацију приоритетних програма и пројеката и стратешких задатака за сваку делатност у култури и сва међуресорна подручја предвиђена

Стратегијом, б) динамику његовог спровођења и в) одређивање субјеката реализације појединих активности и

5) критеријуме, индикаторе и поступке евалуације.

VII) ЗАКЉУЧАК

Доношењем Закона о култури у Републици Србији 2009. године су створени правни и институционални оквири за успостављање и ефикасну заштиту и уређење деловања културе, културних делатности и институција културе. При томе су јасно дефинисани послови и делатности који спадају у надлежност Републике (и њених државних органа и других друштвених институција), односно у надлежност аутономне покрајине, јединица локалне самоуправе и националних савета мањина. Но, основу за јединствено деловање свих културних институција у Србији чини Стратегија развоја културе коју Народна скупштина доноси на период од десет година. Ратификацијом Оквирне конвенције Савета Европе о вредности културног наслеђа за друштво у току 2010. године стварају се услови да се и у Републици Србији европски стандарди инаугурисани одредбама ове европске конвенције имплементирају и у домаћем законодавству. На тај начин би се испунио још један од услова у правцу интеграције нашег правног, привредног, политичког и културног система европским интеграцијама којима тежимо. На овај начин би се омогућило да се брже, лакше и једноставније успостави међународна сарадња државних органа у области културе и заштите њених вредности (културног наслеђа) наше и других држава, било непосредно, било преко Савета Европе. Деловање посебног комитета при Комитету министара у овој регионалној организацији се у овом погледу показује као незаобилазан фактор у стварању и одржавању, односно унапређењу европског културног простора. Томе свакако доприносе и надлежности овог комитета у делу: управљања заједничким информационим системом чиме се остварује увид у начине на које се испуњава свака обавеза појединих држава чланица Савета Европе, давање саветодавног мишљења о сваком питању које се односи на тумачење конвенције, узимајући у обзир све правне инструменте Савета Европе, предузимање процене било којег аспекта њиховог спровођења конвенције, подстицање међусекторске примене европских стандарда у овој области сарадњом са другим комитетима и појединим државама, као и учешћем у другим иницијативама Савета Европе.

ЛИТЕРАТУРА

- Angelo, M., Vesperini, P., *Cultural Policies in Europe: A Comparative Approach*, Council of Europe, 1998.
- Драгићевић-Шешић, М., *Јавна и културна политика, социо-културолошки аспекти*, Магна агенда, Београд, 2002.
- Драгићевић-Шешић, М., Стојковић, Б., *Култура – менаџмент – анимација – маркетинг*, Клио, Београд, 2000.
- Ђерић, В., *Савет Европе*, Центар за антиратну акцију, Београд, 2002.
- Ђукић-Дојчиновић, Б., *Транзиционе културне политике – конфузије и дилеме*, Задужбина Андрејевић, Београд, 2003.
- Мунди, С., *Културна политика – кратки водич*, Савет Европе, Балканкулт, Београд, 2001.
- Прњат, Б., *Културна политика и културни развој*, Савремена администрација, Београд, 1986.
- Семперини, А., *Мултикултурализам*, Клио, Београд, 1999.
- Стојковић, Б., *Културна политика европске интеграције*, Институт за европске студије, Београд, 1995.
- Суботић, Д., *Нови јавни менаџмент*, Институт за политичке студије, Београд, 2010.